

Asia: VN/7167/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaivosmineraaliverolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tervolan kunta pitää hallituksen esitystä kaivosmineraaliveron korottamisesta pääosin hyvänä ja kannatettavana. Esitystä tulee kuitenkin muuttaa siten, että samassa yhteydessä tarkennetaan kaivosmineraaliverolain 9 §:ää ja kaivosmineraaliverosta kaivoksen sijaintikunnalle esitettyä osuutta tulee kohdentaa myös kaivoksen välittömässä vaikutuspiirissä oleville alueille.

Kaivostoimintaa harjoittavia yrityksiä verotetaan Suomessa pääsääntöisesti tulo-, arvonlisä-, energia- ja kiinteistöverotuksessa kuten muitakin yrityksiä kutakin veroa koskevan lainsäädännön sekä veron tarkoitusperien ja tavoitteiden puitteissa. Kaivosyhtiöt maksavat muiden osakeyhtiöiden tavoin veronalaisten tulojensa ja vähennyskelpoisten menojensa erotuksena laskettavasta voitosta elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) mukaista yhteisöveroa. Verotaso on tällä hetkellä 20 prosenttia. Kaivostoiminnan tuloverotus vastaa nykyisellään pitkälti yleistä elinkeinoverotusta.

Kaivostoimintaan käytettävien kiinteistöjen maapohja ja rakennukset ovat kiinteistöverolaissa (654/1992) säädetysti kiinteistöveron piirissä muiden teollisuuslaitosten kiinteistöjen tavoin. Sen sijaan tunnelilouhinnassa syntyvät kaivoskäytävät ja kaivostoiminnan päätyttyä käyttämättömät kaivoskäytävät tulkitaan louhintaprosessin osaksi, eivätkä ne siten ole kiinteistöveron piiriin kuuluvia rakennelmia. Samoin kaivostoiminnassa käytettävät kuljetushihnat, putkistot ja muut järjestelmän osat tulkitaan koneiksi ja laitteiksi, eivätkä ne siten kuulu kiinteistöveron piiriin paitsi, jos niille on myönnetty rakennuslupa. Sekä kiinteistöverot että osuus kaivostoiminnan yhteisöverosta tuloutetaan kaivoksen sijaintipaikkakunnalle.

Koska 60 prosenttia veron tuotosta ohjataan kaivosten sijaintikunnille, suurin osa veron tavoitteen mukaisesta yhteiskunnan saamasta korvauksesta uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä kohdentuu kaivosten sijaintikunnille.

Kaivoksen välittömän vaikutusalueen piirissä toisen kunnan alueella mutta lähellä kaivosaluetta asuvat asukkaat tai muualla kaivoksen välittömällä vaikutusalueella asuvat asukkaat eivät hyödy verosta, mutta kärsivät kaivostoiminnan aiheuttamista haitoista. Tämä on todettu myös esityksen perusteluissa; ”Ne kunnat, joiden alueella ei sijaitse kaivosalueita, eivät saa kaivosmineraaliverotuloja lainkaan riippumatta siitä, kohdistuuko niihin kaivostoiminnasta aiheutuvia hyötyjä taikka haittoja ja kustannuksia.” Esiitetty veronkorotus ilman oikeudenmukaista jakoa kaivoksen vaikutuspiirissä oleville kunnille vähentää entisestään kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä alueella.

Tervolan kunta kiinnittää erityistä huomiota kaivosmineraaliverolain (314/2023) 9§:ään, jossa määritellään tilittäminen veronsaajille kaivoksen sijaintikunnan ja kaivoksen alueen pinta-alan perusteella. Tämä kohta on erityisen ongelmallinen ottaen huomioon kaivostoiminnan vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaa.

Kaivoksen pinta-ala ei ole oikea määrittely sille, mikä on kaivoksen tosiasiallinen vaikuttavuus. Kaivoksen pinta-ala ei kerro mitään kaivoksen todellisesta vaikuttavuudesta. Tästä syystä kaivoksen pinta-alan sijasta tulee huomioida kaivostoiminnan todelliset ja välittömät vaikutukset, jotka voidaan tarkastella kaivostoiminnalle tarvittavan infrastruktuurin (tiet, sillat, voimalinjat, jätevesirakenteet ja/tai purkuputket, jotka vaikuttavat väistämättä ympäröivän alueen käytettävyyteen ja kaavoitukseen) kautta. Ilman näitä kaivostoimintaa ei voida harjoittaa, toisaalta kaivostoiminta rajoittaa näiden alueiden käyttöä, joten nämä alueet määrittävät tosiasiallisesti kaivosten todellisen ja välittömän vaikuttavuuden kaivosten sijaintialueelle.

Kaivoksen sijainnista ja luonteesta johtuen jossain tapauksissa kaivoksen todelliset ja välittömät vaikutukset voivat rajautua ainoastaan kaivoksen sijaintikunnan alueelle ja niissä tapauksissa asia on yksiselitteinen. Usein vaikutusalue on kuitenkin merkittävästi laajempi. Tunnetuin esimerkki tästä on Talvivaaran/Terrafamen kaivos Sotkamossa. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Outokummun Kemin kaivos, joka sijaitsee Keminmaan kunnassa, mutta kaikki kulkeminen ja liikennöinti tapahtuu Kemin kaupungin kautta, jonka tulee myös kustannuksellaan ylläpitää siihen liittyvää infraa. Tässä yhteydessä on syytä tuoda esille myös käynnistymässä olevan Suhangon kaivos Ranualla, kaivos sijaitsee Ranuan kunnassa, mutta kaikki kaivoksen pinta- ja jätevedet johdetaan Tervolan kunnan alueelle rakennettavan yli 44 kilometrin pituisen purkuputken kautta Kemijokeen. Kaivoksen välitön vaikutusalue ei siten suinkaan rajaudu aina yhden kunnan alueelle, vaan vaikutusalue on väistämättä erilainen. Näin ollen sijaintikunta määrittelynä on hyvin ongelmallinen.

Nykyisen kaivosmineraaliverolain (314/2023) mukainen tilittäminen veronsaajille ainoastaan sijaintikunnan perusteella ei ole kestävällä pohjalla, vaan se tulee arvioida asianosaisperusteella

kaivoksen tarvitsemiin välttämättömiin rakenteisiin ja maankäytön rajoituksiin perustuen. Tästä syystä valmisteilla olevassa lakimuutoksessa tulee samalla korjata voimassa olevassa laissa oleva selkeä epäkohta (9§) ja kaivosmineraalivero tulee jakaa kaivoksen välittömällä vaikutusalueella olevien kuntien kesken tasan. Näin toimien kaivosvero kiistatta vaikuttaisi kansalaisten kokemaan oikeudenmukaisuuteen ja yleiseen hyväksyttävyyteen. Asia on todettu myös esityksen perusteluissa; ” Vastaavasti esimerkiksi toisen kunnan alueella mutta lähellä kaivosaluetta asuvat asukkaat tai muualla kaivoksen vaikutusalueella asuvat asukkaat eivät hyötyisi kaivosmineraaliveron tuotosta.” Tällä hetkellä vallitseva kaivosmineraaliveron tuoton jakotapa tarpeettomasti vain kärjistää sekä voimistaa koettua epätasa-arvon tunnetta, joka heikentää oleellisesti lailla tavoiteltua yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota yhdenvertaisuuden toteutumiseen lainsäädännössä ja kaivosveron toteutumisen osalta yhdenvertaisuus ei toteudu sijaintikunnan ja naapurikunnan asukkaiden välillä. Nykyinen kaivosvero on jo asettanut asukkaat eriarvoiseen asemaan koti- ja asuinkunta huomioiden ja esitetty kaivomineraaliveron korotus tulee oleellisesti lisäämään koettua eriarvoisuutta ja kärjistää kaivosverolla tavoiteltua hyväksyttävyyttä entisestään, ellei jakoperustetta tarkisteta samassa yhteydessä. Esimerkiksi Suhangon kaivoksesta haitat kohdistuvat eniten Tervolan kunnan alueella asuviin asukkaisiin, joita nykyinen kaivosverolain toteutustapa ei huomioi lainkaan.

Kaivosmineraaleihin kohdistuvassa veromuutoksessa tulee veron osalta huomioida myös kokonaisuus, miten se suhtautuu muuhun verotukseen. Kaivoksen sijaintipaikkakunnille tulee jo olemassaolevan verotuslainsäädännön mukaisesti tuotto kiinteistöverojen muodossa sekä myös osuus yhteisöverosta kyseisen veron tasauseriaatteen mukaisesti. Tästä syystä sijaintikunnalle edellämainitun veropohjan lisäksi tuleva kaivosveron tasajako kaivosalueen vaikutusalueen kuntien kesken, tuottaa edelleen suurimman osuuden kaivoksen sijaintikunnalle. Tällöin kaivosalueen välittömien vaikutusten alueella olevat kunnat tulee huomioitua esityksestä poiketen merkittävästi oikeudenmukaisemmin. Sama oikeudenmukaisuus toteutuu myös silloin, kun kaivoksen vaikuttavuus kokonaisuudessaan rajautuu vain yhden kunnan alueelle.

Koko oikeusvaltioperiaattemme ja valtiosääntömme nojaa oikeudenmukaisuuden edistämiseen yhteiskunnassa. Tästä syystä Tervolan kunta edellyttää nyt esitetyn kaivosmineraaliverolain muutoksen yhteydessä muutettavaksi kaivosmineraaliveron §9:ää siten, että sijaintikunnan osuus muutetaan muotoon kaivoksen välittömällä vaikutusalueella olevien kuntien osuus on 60 prosenttia, joka jaetaan kaivoksen välittömän vaikutusalueen kuntien kesken tasan. Kaivoksen vaikutusalue määriteltäisiin tarkemmin asiasta annettavalla asetuksella.

Simoska Mika
Tervolan kunta